

Carmen

145. hooaeg

ESITLEB

DESDE 1551
CODORNÍU

GEORGES BIZET

Carmen

OOPER NELJAS VAATUSES ÜHE VAHEAJAGA

HENRI MEILHACI JA LUDOVIC HALÉVY LIBRETO
PROSPER MÉRIMÉE SAMANIMELISE NOVELLI PÕHJAL

MUUSIKAJUHT JA DIRIGENT PAUL MÄGI

LAVASTAJA-KOREOGRAAF, VALGUSKUNSTNIK GIORGIO MADIA (ITAALIA)

KUNSTNIK MAARJA MEERU

VIDEOKUNSTNIK MIKK-MAIT KIVI

DIRIGENDI ASSISTENDID TAAVI KULL, MARTIN SILDOS

LAVASTAJA ASSISTENDID MERLE JALAKAS, JANIKA SUURMETS, MARIKA GOLDMAN, ANNA-LIISA ZIRKEL

VALGUSKUNSTNIKU ASSISTENT TÖNIS JÄRS

REPETIITOR FABRICE GIBERT

KONTSERTMEISTRID MARGUS RIIMAA, ANDRE HINN, MAARJA PLINK

KOORMEISTER PIRET TALTS

KOORI KONTSERTMEISTER KATRIN NUUME

VANEMUISE TANTSU- JA BALLETIKOOLI JUHATAJA ELENA POZNJAK-KÕLAR

TARTU POISTEKOORI KOORMEISTER ANNELII TRAKS

INSPITSIENDID ÜLLE TINN, KAISA RIIVALD

TIITRID RAGNE SAUL

MAAILMAESIETENDUS 3.03.1875 PARIISI *OPÉRA COMIQUE*'IS

ESIETENDUS 22.04.2015 VANEMUISE SUURES MAJAS

PRANTSUSE KEELES, EESTI- JA INGLISEKEELSETE TIITRITEGA

TIITRITE TÕLGE EESTI KEELDE TRIIN ARJUS

ESIETENDUSE KOOSSEIS

CARMEN ALEKSANDRA KOVALEVITŠ (OOPERITEATER HELIKON, MOSKVA)

DON JOSÉ BOLDIZSÁR LÁSZLÓ (UNGAR)

ESCAMILLO JĀNIS APEINIS (LĀTI RAHVUSOOPER)

MICAĒLA DIANA HIGBEE (PRANTSUSMAA)

ZUNIGA MĀRT JAKOBSON

MERCÉDÈS KARMEN PUIS

FRASQUITA PIRJO PÜVI

MORALÈS TAAVI TAMPUU

DANCAIRO SIMO BREEDE

REMENDADO RASMUS KULL

LILLAS PASTIA JAAN WILLEM SIBUL

FLAMENKOSOLIST KALLI PIKAS (STUUDIO DUENDE)

ESCAMILLO ASSISTENT AIVAR KALLASTE

VANEMUISE SÜMFOONIAORKESTER, OOPERIKOOR JA BALLEITRUPP

VANEMUISE TANTSU- JA BALLETIKOOLI ÕPILASED

TARTU POISTEKOOR

Vanemuise sümfooniaorkestri, ooperikoori ja balletitrupi koosseisud ja solistide CVd

vanemuine.ee

Sensuaalsus, kirg, usk ja surm – Georges Bizet’ ooperi „Carmen” kunstimeisterlikkus peitub ülidramaatiliste elementide ning hingematvalt ilusa ja maagilisi hetki tulvil muusika koosluses. Arhailist lugu, kus on koos armastus ja surm, teavad kõik. See on väljendatud väga kergesti mõistetavalt – vaataja saab tunnistajaks suurele armuavaldusele, kus kõige võluvamal hetkel paljastatakse hirmuäratavad surmaähvardused.

Juba lavastuse kavandamisel sean endale eesmärgiks muusika, esinejate, lava-kujunduse, valguse ja kostüümide dünaamilise ühendamise. Tahan alati luua midagi erakordset, mis kutsuks vaatajates esile tõelise, poeetilise ja sensuaalse kogemuse. Bizet’ ooper on selleks erakordselt hea võimalus!

Tegelaste tujud, hoiakud, rõõmud või lahkkelid ja ka nende areng ning häving on väljendatud muusikaga. Muusika inspireeris mind looma elavate piltide jada, mis äratav ellu ajastu hinge, muudab tajutavaks selle ainulaadse „lõhna”. Meistriteoste saladused avalduvad ju ainult siis, kui neile „näpuga ei näidata” ja seetõttu on dünaamilisus põnevuse loomisel äärmiselt oluline. Teater koosneb maagilistest hetkedest, mis järgmisel silmapilgul kaovad, küll aga jääb vaataja hinge alles midagi unustamatut ja isiklikku.

GIORGIO MADIA

SÜNOPSIS

I VAATUS

Hispaania. Sevilla tubakavabriku ees olev väljak. Läheduses olevate sõdurite vahiteenistusse toob pisut elavust kena külaneiu Micaëla tulek, kes soovib kokku saada don José nimelise kapraliga. Kapral Moralés annab teada, et José saabub järgmise vahetusega. José saab teada, et teda käis otsimas ilus tütarlaps ning aimab õigesti, et see on ta koduküla lapsepõlvesõber Micaëla. Samal ajal algab lõunavaheaeg sigaretivabri- kus töötavatel tüdrukutel. Nad tulevad väljakule, kus ootab juba hulk mehi, et lobiseda ja neile külge lüüa. Teiste keskel köidab tähelepanu mustlanna Carmen. Flirtides oma austajatega, selgitab ta oma elufilosoo- fiat: „Armastus on kui metsik lind, keda keegi ei saa taltsutada“. Talle ei pööra tähelepanu vaid üks mees – don José. Silmates tema vastu ükskõikset Joséd, heidab ta väljakutsuvalt mehele lille. José võtab selle üles ja peidab, kui näeb Micaëlat naasevat. Tema tulek äratav José lummusest. Neiu annab Joséle edasi ema saadetud kirja. José loeb kirjast, et ema ootab teda koju ja soovib, et ta abielluks Micaëlagaga. Noormehe mõtted kanduvad kodukülla ja emale.

Tubakavabrikus on töö uuesti alanud ja sealt hakkab kostma kära: tüdrukute vahel on puhkenud kaklus ning Carmen on kedagi noaga lõõnud. Mustlanna keeldub Zuniga küsimustele vastamast ja leitnant annab käsu Carmen vahistada. José saab käsu ta vanglasse viia. Kui Carmen on Joséga kahekesi jäänud, meelitab ta Joséd endaga Lillas Pastia kõrtsis kohtuma. Visatud lill on „oma töö teinud“ – lummatud José nõustub Carmen vabaks laskma. Don José vahistatakse.

II VAATUS

Lillas Pastia kõrtsis Sevilla lähedal, salakaubavedajate urkas. Carmen ja ta sõbrannad Frasquita ning Mercédès lõbustavad kõrtsi külastajaid. Siseneb härjavõitleja Escamillo, kes flirdib Carmeniga, pälvides tema täieliku tähelepanu. Kui kõrtsi külastajad on koos Escamilloga lahkunud, kutsuvad salakaubavedajad Dancaïre ja Remendado Carmenit ja tema sõbrannasid öösel ohtlikule, aga tasuvale teekonnale. Frasquita ja Mercédès on nõus, kuid Carmen keeldub, sest on armunud ja ootab Joséd. Salakaubavedajad lahkuvad ja Carmen tekitab Josés armukadedust, jutustades kuidas ta tantsis Zunigale. Ta tantsib ka Joséle. Kui eemalt kostab õhtusele loendusele kutsuv signaal, tahab kapral lahkuda. Carmen on sellisest käitumisest haavunud ja pilkab Joséd. Tõestamaks oma armastust näitab José Carmenit visatud lille, mida ta oli alles hoidnud kogu vanglas viibimise aja. Carmenile ei avalda see muljet – kui José teda tõeliselt armastaks, lahkuks ta sõjaväest ja hakkaks koos Carmeniga mägedes vaba elu elama.

Carmenit tuleb otsima Zuniga. Armukade José läheb leitnandiga tülli ning talle tulevad appi salakauba- vedajad. José ei jää nüüd muud üle, kui lindpriidega liituda.

III VAATUS

Pimedal ööl mägedes. Don José elab koos Carmenit ja salakaubavedajatega mägedes. Kui Frasquita ja Mercédès kaartide abil saatust ennustavad, näevad nad endale armastust ja rikkust, aga Carmenit kaardid ennustavad surma.

Mägedesse tuleb Micaëla, kes on hirmul võimalusest kohtuda Carmeniga ja tuleb ka Escamillo. Esime- ne otsib Joséd, teine Carmenit. Escamillo tunnistab Joséle kõhklemata, et armastab Carmenit. Mehed võit- levad elu ja surma peale, kuni salakaubavedajad nad lahutavad. Escamillo kutsub neid kõiki, eriti Carmenit, oma järgmisele härjavõitlusele. Armukadedusest sõgeda José viib Micaëla endaga kaasa, sest noormehe ema on suremas ja tema viimane soov on poega näha. Enne lahkumist vannutab José Carmenit, et nad kohtuvad veel.

IV VAATUS

Härjavõitluse päev Se villas. Elevil rahvas tervitab saabu vaid toreadoore. Saadetuna Carmenist, ilmub lõpuks ka Escamillo. Frasquita ja Mercédès hoiatavad Carmenit, et rahva hulgas on nähtud Joséd. Carmen ja José, kes on Carmenile valmis andestama kõik, kohtuvadki. José ei suuda Carmenit tagasi võita, ega temast ka loobuda. Carmen võtab sõrmest sõrmuse ja viskab selle José jalgade ette. Escamillo võitu tähis- tavate juubelduste saatel tapab meeleheitel ja raevunud José Carmenit.

PAUL MÄGI asutas 1978 Eesti Raadio Kammerorkestri ning oli ka selle orkestri kunstiline juht ja peadirigent. 1984–1991 töötas Rahvusooperis Estonia dirigendina. Juhatanud külalisdirigendina Moskva Suures Teatris. Aastatel 1990–1994 oli Läti Riikliku Sümfooniaorkestri peadirigent ja kunstiline juht. Juhatas Läti RSO kontserte kuulsates kontserdisaalides Euroopas ning osales paljudel rahvusvahelistel festivalidel – *Concertgebow*, *Fetes Musicales en Touraine*, *Chichester Festivities*, *Festival Costa do Estoril* jpm. 1995–2002 oli RO Estonia loominguline juht ja peadirigent. Alates 2004 töötab Uppsala Kammerorkestri kunstilise juhi ja peadirigendina ning 2011. aasta septembrist lisan-
dus Vanemuise teatri muusikajuhi ja peadirigendi ametikoht. On juhatanud kontserte kõikjal Euroopas ja Ameerikas (Detroiti SO, Moskva Filharmoonia SO, Equadori NSO, Rootsi Raadio SO, Stockholmi Kuninglik Filharmoonia, Göteborgi SO, Malmö SO jpt.)

Rahvusvahelisi ooperilavastusi: Rossini „Itaallanna Alžiiris”, Verdi „Trubaduur”, Straussi „Nahkhiir” Soomes, Puccini „Suor Angelica” ja „Gianni Schicchi” Rootsis, Dargomõžski „Näkingeid” Wexfordi festivalil Irimaal, Bizet’ „Carmen” Belgias ja Küprosel, Puccini „Boheem” ja Tšaikovski „Luikede järv” Rootsi Kuninglikus Ooperis, Verdi „Rigoletto” Malmö Ooperis ja Soome Rahvusooperis, Reinvere „Puhastus” ja Massenet’ „Thaïs” Soome Rahvusooperis, Mussorgski „Boriss Godunov” Nantes’i Ooperis, Moskva „Helikon” ooperiga Salzburgi Festspielhausis ja Champs-Élysées teatris Pariisis.

Vanemuises on toonud välja lavastused: Verdi „Trubaduur”, Lehári „Lõbus lesk”, Massenet’ „Werther”, Tšaikovski „Jevgeni Onegin”, Aintsi „Rehepapp” ning Tubina „Reigi õpetaja”.

Rahvusooperis Estonia: Puccini „Boheem”, „Suor Angelica”, Mozarti „Figaro pulm”, Verdi „Nabucco”, „La traviata”, „Don Carlo” ja „Ernani”, Bizet’ „Carmen”, Dargomõžski „Näkingeid”, Nicolai „Windsori lõbusad naised”, Straussi „Viini veri”, „Nahkhiir”, „Õõ Veneetsias”, Lehári „Lõbus lesk”, Tambergi „Cyrano de Bergerac”, Tubina „Kratt”, Kangro „Süda”, R. Straussi „Salome”, Mussorgski „Boriss Godunov”, Eespere „Gurmaanid” jm.

Paul Mägi on tunnustatud džässviuldaja, kes on esinenud festivalidel Ungaris, Bulgaarias, Kuubas, Soomes, Saksamaal, Irimaal, Inglismaal, USAs jm. On esinenud koos BBC ja Bostoni Sümfooniaorkestriga.

Paul Mägi on Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia orkestridirigeerimise professor ja Stockholmi Kuningliku Muusikaakadeemia külalisprofessor. Aastal 2013 valiti ta Rootsi Kuningliku Muusikaakadeemia liikmeks.

Foto Yan Revazov

GIORGIO MADIA, lavastaja-koreograaf. Õppis Milanos, La Scala balletikoolis ja alustas oma tantsijakarjääri La Scala balletikompaniis. Giorgio Madia on olnud solist Maurice Béjart’i trupis, Pennsylvania, Milwaukee, San Francisco, Aterballetto ja Zürichis balletitruppides. Ta osales mõne aasta jooksul Rudolf Nurejevi suurel hüvastijätuturneel ning tantsis Nurejeviga koos kahes duetis.

1997. aastal lõpetas Giorgio Madia oma tantsijakarjääri, töötas balletiõpetajana ja oli balletijuhiks Toscana Balletis ning Berliini Koomilises Ooperis. On töötanud ka Poolas, Łódzis, Teatr Wielki Balleti kunstilise juhina, lisaks olnud Viini Rahvaooperi balletijuht ja peakoreograaf.

Alates 1995. aastast on Madia oma lavastustele koreograafiks. Tema laiapõhjalise repertuaari hulgas on nii suuri balletiklassika teoseid – näiteks „Luikede järv” ja „Pähklipureja” – kui ka hulganisti originaalloomingut tuntud teema-
del, näiteks „Võlur Oz” või Glucki „Don Juan”.

Giorgio Madia kunstilise stiili parimad osad – musikaalsus, huumor, hea inimestetaju ja tugev tantsuline kujund – on leidnud väljenduse lavastajatöös. Ta on lavastanud Offenbachi ooperi „Hoffmanni lood”, Rameau’ barokkooperi „La Guirlande / Zéphyre”, Bocki muusikali „Viiuldaja katusel”, Glucki ooper-balleti „Orpheus ja Eurydike”, Milhaud’ „Le Pauvre Matelot” ja „Antheil’ ”, „Veenus Aafrikas”, muusikalid „Giuditta”, „Ain’t Misbehavin’ ”, „Viiuldaja katusel”, „Väike õuduste pood” ning hiljuti ka „Linnupuuri”.

Giorgio Madia on koostööd teinud Berliini Riigiballetiga, Viini Kammerooperiga, Leipzigi Ooperiga, Dresdeni Riigiooperetiga, Milano Balletiga, Rooma Balletiga ja balletikompaniidega Wrocławis ja Łódzis (Poola). Mitmel aastal on Madia lavastanud ja loonud koreograafia maailmakuulsale heategevusballile „Elu ball” (*Life Ball*) Viinis. Lisaks on ta kümme aastat olnud kuulsa, Austrias Mörbischis toimuva operetifestivali peakoreograaf. Paljud Giorgio Madia lavastused on esietendunud Berliinis ja Viinis ning Poola erinevater teatrites. Ooperid „Tuhkatriinu” ja „Hoffmani lood” on autasustatud Kuldse Maski preemiaga. Vanemuises on Madia 2014. aastal lavale toonud tantsulavastuse „La Dolce Vita”.

MAARJA MEERU lõpetas 1994 Tartu Kunstikooli dekoraatori erialal. Ta on õppinud *Olavskolen Folkehøyskole's* Norras teatri erialal ja 1998-2004 *Accademia di Belle Arti di Venezia's* Itaalias, stsenograafia erialal.

Kuni aastani 2008 oli Maarja vabakutseline teatrikunstnik, alates 2011 sügisest on ta Vanemuise peakunstnik. Olulisemad tööd Vanemuises: M. Kasterpalu „Williamile” (lav. Andres Lepik, 1994), R. Hawdon „Sviit” (lav. Andres Dvinjaninov, 2008), J. Massenet „Manon” (lav. Marko Matvere, 2009), M. Kivastik „Kaunimad hetked su elus” (lav. Andres Dvinjaninov, 2009), T. Leinatamm, H. Võrno „Aja lugu muusikas. Klassitsism” (2011), Y. Jamiaque „Härä Amilcar” (lav. Heiti Pakk, 2011), J. Ulst „Kreutzwald Meets Dance” (2012), M. Raud / A. Noormets „Musta pori näkku” (lav. Andres Noormets, 2012), „La Dolce Vita” (lav. Giorgio Madia, 2014), A. Tšehhov „Kajakas” (lav. Tiit Palu, 2014), L. Noreń „Deemonid” (lav. Andres Noormets, 2014), „Minu veetlev Tartu” (lav. Tiit Palu, 2014), T. Egner „Sööbik ja Pisik” (lav. Jaan Willem Sibul, 2015).

Teinud lavakujundusi Ugala teatris ja Tartu Lasteteatris, lisaks projektikujundusi:

Eesti Teatri Festivali Draama kujundus koos Kristiina Põlluga (2007, 2010) ja Kristel Leesmendiga (2009), võrukeelse laulupeo *Uma Pido* kujundus (2008), J. Rahmani „Saun” (lav. Ain Mäeots, Hansahoovi Teater, 2008), Eesti Vabariigi 92. aastapäevale pühendatud piduliku presidendivastuvõtu kujundus teatris Vanemuine koos stsenograaf Iir Hermeliiniga (2010), vaimulik laulupidu Tartus 2010 (laululava kujundus) jm. Kujundanud mitmeid näitusi ka Eesti Rahva Muuseumile.

Maarja Meerul on olnud isikunäituste (õlimaal) väljapanekuid galeriides ja teatrites Saksamaal, Norras, Itaalias ning Eestis.

GEORGES BIZET (1838–1875)

Georges Bizet sündis 25. oktoobril 1838 Pariisis ja elas terve oma elu legendaarses kunstnike linnaosas Montmartre'il. Tema isa, kes oli olnud juuksur ja parukategija, võitis tunnustuse lauluõpetajana ning kirjutas vahetevahel ka ise muusikat. Ja muusika kõlas Bizet'de kehtas korteris päev läbi, sest ka proua Bizet oli väga musikaalne. Ta mängis hästi klaverit.

Georges'is avaldus muusikutalent õige varakult – juba nelja-aastasena tundis ta nooti ja üheksa-aastaselt hakkas Pariisi Konservatooriumi kuulsa professori Marmonteli juures klaverit õppima. Kümneaastaselt võeti poiss erandina konservatooriumi. Seal olid kümne aasta jooksul tema peamised õpetajad Benois (orel), Zimmermann, Gounod (harmoonia) ning Halévy (kompositsioon), kes ennustasid oma kasvandikule suurt tulevikku ja eksisid ainult selle saabumise ajas.

Õpingud edenesid hästi ja Georges sai peaaegu igal aastal mõne auhinna nii õppeainete kui heliloomingu eest. 1857 määrati talle kõrgeim auhind, nn Rooma preemia (*Prix de Rome*), mille alusel ta end kolm aastat Itaalias täiendas. Itaalia-aastad (1858-1868) olid muljeterikkad ja viljakad. Ta tutvus maa kultuuri ja rahvaga, ja mis peasi, kirjutas erakordselt palju muusikat.

Koju tagasi pöördunud noort heliloojat ootas ees ränk elu. Kuulsus jäi eluajal tulemata. Tema põhiliseks sissetulekuallikaks olid klaveritunnid, korrektuuride lugemine ja võõraste palade orkestreerimine. Omaenda loomingu tarbeks jäi üle väga vähe aega.

Üksteise järel kukkusid läbi Bizet' ooperid: „Les pêcheurs de perles”, (1863), „La jolite fille de Perth” (1867), mida kiitis Berlioz, kuid pea kõik ülejäänud kriitikud tegid selle maha, ooper „Ivan IV” jäi lihtsalt käsikirjaliseks, sest sellega ei olnud rahul ka helilooja ise. Mitme aasta jooksul ei valminud tal enam ühtki ooperit, sest Bizet proovis, katsetas ja otsis oma stiili.

1869 abiellus Bizet oma õpetaja Halévy tütre Geneviève'iga. Abielu kujunes erakordselt õnnelikuks.

1870 algas sõda Preisimaaga. Bizet astus kohe Rahvuskarti ja veetis talve ümberpiiratud Pariisis. Prantsusmaa lüüasaamist elas ta üle raskelt, tervitas rõõmuga kodanliku vabariigi väljakuulutamist, kuid pettus selles varsti. Pariisi Kommuuni ta ei mõistnud ja hoidus sellest kõrvale. Tema sõja-aastate elamused leidsid väljenduse patriootilises avamängus „Patrie” (1873) ning lõpetamata jäänud ooperis „Don Rodrigue” (1873).

Ühevaatuseline ooper „Djamileh”, mida Bizet kirjutas suure loomungulise palanguga, ei leidnud 1872. aastal publiku poolehoidu, kuigi ajakirjandus ei läinud teosest enam vaikides mööda. Varsti pärast seda leidis helilooja oma kauaotsitud teema. Selleks sai muusika Alphonse Daudet' draamale „L'Arlesienne” („Tüdruk Arles'st” 1872). Teos kujutas Lõuna-Prantsusmaa talupoegade elu. Päevil pärast Pariisi Kommuuni purustamist ei tundnud kodanlik publik erilist huvi ei draama ega selle muusika vastu, kui teos aga 1885 uuesti lavale tuli, saavutas ta vahepeal teatrit külastama hakanud demokraatliku vaatajaskonna hulgas tohutu poolehoiu. Veelgi suurem oli „L'Arlesienne'i” muusika põhjal tehtud süüdi menu kontserdilavadel. Olemas on ka süit nr. 2, mille koostas Bizet' algupärase muusika järgi pärast Bizet' surma tema eluaegne sõber Ernest Guiraud.

1872, „L' Arlesienne'i” kirjutamise päevil, alustas Bizet tööd ka oma tuntuima teosega – ooperiga „Carmen”. Ooper tuli Pariisis *Opéra Comique*'is esmaettekandele 1875. aastal.

Bizet' nime seostatakse eelkõige „Carmeniga”, kuid teda ei saa pidada nõ ühe teose autoriks nagu Mascagnit („Talu-poja au”) või Leoncavallot („Pajatsid”). Tema looming on märksa mahukam – oma 36 eluaasta jooksul jõudis ta kirjutada 20 lavateost, millest 12 on lavastatud, ülejäänud kas lõpetamata, kirjastamata või kadunud. Tema helitööde hulgas leidub orkestriteoseid, kooriteoseid, klaverimuusikat ja laule. Pärast Itaalias veedetud aega (1857-1860) näitas Bizet võimet kirjutada varjundirikkaid ja lüürilisi meloodiaid ning sooje ja värvikaid harmooniaid, mis tegid ta lõpuks tuntuks kahe suurepärase meistriteosega, mis on äärmiselt menukad tänapäevalgi.

DON JOSÉ — BOLDIZSÁR LÁSZLÓ, MICAËLA — DIANA HIGBEE

ÕNNEKS PÕÖRDUNUD EBAÕNN

Raskused peasatäitja leidmisel sundisid prooviperioodi algust planeerima 1874. aasta septembris. Klaviir valmis 1874. aasta suveks ja kaks kuud hiljem oli laual ka partituur. *Opéra-Comique*’i direktor de Leuven avaldas proovides korduvalt rahulolematust ooperi sisu üle ning püüdis veenda Bizet’d ja libretiste muutma ooperi traagilist lõppu. Meilhac ja Halévy olid ettepanekuga nõus, kuid Bizet’ keeldus kategooriliselt tegemast vähimatki muudatust. Heliloojat toetasid ka peaosalised Célestine Galli-Marié ja Paul Lhérie. Peagi lisandus juhtkonna ebasoosingule ka muusikute ja paljude lauljate vastuseis: orkester kuulutas muusika mittemängitavaks ning lauljatel oli raskusi helilooja soovide täitmisega. Kuna teater oli finantsraskustes ja vajas repertuaari uut ooperit, jätkati proovidega.

Esietendus kui õudusunenägu

„Carmen“ esietendus 3. märtsil 1875. aastal. Peasi laulsid Célestine Galli-Marié (Carmen), Paul Lhérie (don José), Jacques Bouhy (Escamillo) ja Marguérite Chapuy (Micaëla). Enamik kriitikutest andis ooperile hävita-va hinnangu ja Bizet nägi suurt vaeva, et ooperit pärast viiendat etendust repertuaarist maha ei võetaks. Esimesel hooajal anti 48 etendust, kuid avalikkuse arvamus teosest ei paranenud ja teater oli sunnitud jagama tasuta pileteid, et publikut saali meelitada.

Paul Lhérie (don José)

Célestine Galli-Marié (Carmen)

Ludovic Halévy meenutas 1904. aastal esietendust sõnadega:

„Viimased proovid läksid väga hästi. Trupi usk lavastusse ja iseendasse oli taastatud.

2. märtsil toimunud peaproovi ajakirjanikke ei palutud. Kutsusime kohale umbes viiskümmend inimest, kelle hulka kuulusid helilooja ja esinejate sõbrad ning kostüümi- ja dekoratsioonikunstnikud. Mitte keegi ei pidanud teost skandaalseks. Vastupidi, seda tervitati vaimustusega... Oleksime järgmisel õhtul toimunud esietendusele läinud enese-kindlusest pakatavatena, kui hommikused ajalehed poleks pasundanud ühel häälel mürgist kriitikat. Ühes oli kirjas:“ „Carmen“ toob lavale rea labaselt kujutatud vastikuid tegelasi, nii et ei tahaks ooperit soovitada.“ Sellest hoolimata läksime esietendusele optimistlikult.

Carmeni lavaletulekut tervitati aplausiga, samuti Micaëla ja don José duetti. Esimese vaatuse lõpus kutsuti soliste mitu korda eeslavale kummardama. Lava taga tunglesid Bizet’ ümber austajad, kes kõik teda õnnitlesid. Teine vaatus võeti vastu erilise entusiasmita. Algas oli imeline, Escamillo sisenen efektselt, kuid siis muutus publik jahedaks. Saalis oli tunda üllatust, rahulolematust, nihelemist. Lava taha tuli järjest vähem austajaid ja õnnitlused muutusid napisõnalisemaks. Kolmanda ja neljanda vaatuse võttis publik vastu jäise vaikusega. Ainult Micaëla kolmanda vaatuse aaria teenis aplausi. Nüüd tulid lava taha Bizet’ kätt suruma vaid tema suured austajad. „Carmen“ oli läbikukkumine. Ometi jätkati etenduste andmisega ja saalid ei olnud sugugi tühjad nagu räägitakse.

3. juunil ärkasin öösel kell kaks teate peale, et Bizet oli südamerabanduse tagajärjel surnud.“

Hilisemate etenduste kohta on ta öelnud:

„Viini Õukonnaooperis ja *Théâtre de la Monnaie*’s toimunud etendustega oli teine lugu. 23. oktoobril 1875. aastal Viinis esietendunud „Carmenit“ saatis kohe edu. Seda võeti vastu kui imet. Neljandasse vaatusse lisati balletistseenideks muusikat teistest Bizet’ ooperitest ja lavale toodi toreadooride värvikas paraad, neile järgnesid hobustel ratsutavad pikadoorid. Sisenemine härjavõitluse areenile oli grandioosne vaatamist väärt stseen. Kogu Viini elanikkond tuli jooksupalu ooperisse. Võrdluseks: Brüsselis jäadi originaalpartituuri juurde, balletistseene ei lisatud, hobuseid lavale ei toodud. Ka seal oli edu kohene. Järgnesid menukad lavastused Peterburis, Londonis, New Yorgis ja Napolis.“

Peategelase osa laulnud Célestine Galli-Marié’st kirjutab tolleaegne kriitik Oscar Comettant:

„Galli-Marié taoline suurepärane kunstnik oleks võinud Carmen boheemlaslikku tegelaskuju korrigeerida, vähemalt pehmemdada laval šokeerivalt ja eemaletõukavalt mõjunud südametust, seadusekuulmatust ning autust. Selle asemel rõhutas ta Carmen puudusi, näidates neid läbi reaalsuseprisma. *Opéra-Comique*’is, riigitoetust saavas teatris oleks preili Carmen pidanud oma tunnetelõoma vaos hoidma.“

Blaze de Bury märgib 1875. aasta 15. märtsi *Revue des deux mondes*’is ooperi lõpustseeni kohta kiitvalt:

„See suurepärane number, mis täidab peaaegu kogu vaatuse, on äärmiselt oskuslikult üles ehitatud. Stseen liigutab ja läheb südamesse – õnnetu mehe hingeahastus ja Carmen kõigutamatus meeleheite ees, mille ta ise on põhjustanud, ning tema ükskõiksus... Ja kohe seejärel kontrast, mis tekib eeslaval sündinud verise tragöödia ja taustal kõlavate võidukate fanfaarihelide vahel. Kõik tundenüansid on perfektselt välja joonistatud.“

Bizet suri südamerabanduse tagajärjel 3. juunil 1875 kõigest 36-aastaselt ega saanud kunagi teada, et pool aastat hiljem algas „Carmeni“ võidukäik maailma ooperilavadel. Lavastus, mis avas tee tuntusele, esietendus sama aasta 23. oktoobril Viini Õukonnaooperis, mille publikut ei kammitсенud eelarvamused ja ootused. *Opéra-Comique*’is taas-lavastus „Carmen“ 1883. aastal ja teose populaarsus kasvas iga etendusega. 1891. aastaks oli ooperit mängitud juba viissada ja 1904. aastaks tuhat korda.

- „See, mis kunsti puhul edule viib, on anne, mitte idee. Publik mõistab ideed alles hiljem. Et selleni jõuda, peab kunstniku talent talle meeldiva vormi kaudu seda teekonda hõlbustama ja ei tohi kohe esimesel päeval alla anda.“ (Georges Bizet’ kirjas proua Halévyle 1871. aasta suvel)
- 1875. aasta 23. oktoobril Viini Õukonnaooperis etendunud „Carmenis“ olid kõnedialoogid asendatud retsitatiividega, mille kirjutas Bizet’ sõber Ernest Guiraud pärast helilooja surma. See versioon ooperist ongi tänapäeval levinum.

Artikli koostaja Liina Viru (Rahvusoooper Estonia)

„CARMEN”

Prosper Mérimée novell „Carmen” on üks mitmest ilmingust, mis näitab, kui lummatud oli 19. sajandi Euroopa kõigest võõrapärasest ja eksootilisest. Loo tegevuskoht – Andaluusia Lõuna-Hispaanias – loob värvika tausta kultuuride kokkupõrkele, milles kohtuvad eurooplased ja mustlased, kes on avalikult väga põlatud, kuid kunstis romantiseeritud etniline rühm. Kokkupuude võõrapärasega – mis sünnitab nii veetlust kui vägivalda – on teema, mida Mérimée uurib „Carmenis” mitmel tasandil. Mérimée pooleaastane reis Hispaaniasse 1830. aastal pani alguse eluaegsele sõprusele Montijo aadliperega, sealhulgas peretütre Eugeniaga, kes abiellus 1853. aastal Prantsusmaa keisri Napoleon IIIga. „Carmen” sai alguse loost, millest rääkis Mériméele 1830. aastal Eugenia ema – krahvinna Montijo.

Teos käsitleb baskist toreadoori don José Lizzarrabengoat, keda jutustuse teadusemehest minakangelane vanglas külastab. Ta oli seda surmamõistetud bandiiti, kelle hingel lasus mitte ainult Carmen elu, juba varem Andaluusia mägedes ja Cordobas reisides kohanud. „Carmen” on aga ka jutustus välismaal kogetud seiklustest, mida pajatab õpetust saanud rändur, kelle laialdased teadmised, irooniline eraldatus ja teadlik väljaspoolseisja vaatenurk Hispaaniale meenutab just Mériméed, õpetatud riigiametnikku ja akadeemikut, kes on seoses uurimistööga palju rännanud.

Mérimée sulatab reisikirja, seiklusloo ja romantilise romaani põnevasse fantaasiakirjanduse ja dokumentalistika põimingusse. Novell ilmus esmakordselt 1845. aastal eelkõige dokumentalistikaajakirjana tuntud *Revue des deux mondes’is* („Kahe maailma ülevaade”) ilma märketa, et tegu on novelli, mitte aga reisikirjaga, nagu Mérimée 1831-1833 ilmunud neli *Lettres d’Espagne’i* („Kirjad Hispaaniast”). Jutustaja vihjed ja topograafilisi pisi- ja kohalikke tavaid ja keelt märkav silm annavad jutustusele realistliku aura ja tema tegevus (Don José abistamine õigluse eest põgenemisel, Carmen veetlustele järeleandmine) hägustab raamistiku ja keskse süžee vahelist piiri.

Suurendades jutustaja ja autori kaudset, kuid mitmetähenduslikku osa, lisas Mérimée 1847. aasta teises trükis neljanda peatüki, mis koosneb täielikult teaduslikust arutelust mustlaste, nende füsiognoomia, tavade ja keele üle. Vastupidiselt esimese kuni kolmanda peatüki rändurjutustajale, kes näitab don José täbara olukorra suhtes üles võrdlemisi palju huvi ja kaastunnet, ei reeda selles kummalises tekstis kõneleja mitte mingit emotsionaalset seotust oma teemaga. Mérimée justkui loobub Carmen saatuse eest vastutamast – „Süüdi on mustlased, kuna kasvasid teda nii, nagu nad seda tegid.”

Suurte kogemustega libretistid Henri Meilhac ja Ludovic Halévy, kellel on väljapaistvaid teeneid maailmakuulsaks saanud lavateoste loomisel, vormisid novelli erakordselt õnnestunud ja sügava dramatismiga ooperilibretoks. Libreto paistab silma äärmiselt kontsentreeritult, põhjendatult ja kiiresti areneva tegevusega, huvitavate situatsioonidega, tugevalt maalitud karakteritega.

Loomulikult tegid libretistid novelli karakterites ja ka sündmustikus muudatusi. Carmen, ühiskonnaohtlik salakaubavedaja, saab inimlikuma karakteristika. Tundmatuseni muutub sünge ja uhke don José, kelle iseloom novellis üldse ei arene. Nappide joontega antud toreadoor Lucasest saab ooperis teine meespeategelane – Escamillo. Nimetust tütarlapselt on autorid kontrastiks Carmenile välja arendanud lüürilise Micaëla. Lisatud on massistseene.

Selline libreto polnud enam suurilmalikku hiilgavat seltskonnaelu ja ilusat armastust ülistav, vaid tolleaegse publiku meelest ebamoraalne teos, mille tegelasteks olid jämedakoelised talupoeglikud natuurid, salakaubavedajad, vabrikutöölised, mustlased jt.

Kummalisena tundub, et *Opéra Comique’i*l, tellijal ja libretistidel oli plaan see traagiline ja süngena tunduv lugu lavale tuua koomilise ooperi vormis. Kuigi *Opéra Comique* oli juba mitmel korral lavastanud ka mittekoomilisi oopereid, on siiski fakt, et Bizet, kel algul polnud aega põhjalikumalt asjasse pühenduda, võttis libreto vastu nõusolekuga, et sellest tuleb, niipalju muidugi kui stiil võimaldab, lõbus lugu. Sellest plaanist loobus ta aga varsti ja käsitles teost omamoodi. Muidugi võttis Bizet osa ooperi libreto kirjutamisest ja karakterite väljakujundamisest, temalt pärineb osa laulutekstegi, José ja Carmen tragöödia oli heliloojale kahe erinevasse sotsiaalsesse keskkonda kuuluva, erinevate rahvuslike iseärasuste ja tõekspidamisega, otse vastandliku natuuri kokkupõrge. Carmen, naiseliku veetluse ja kire kehastus, arvestab ainult omaenda kiiresti mööduvaid tundeid. Sellise arusaamaga vabadusest on ühiskonnas raske toime tulla. José on lihtne, sõjaväes teeniv nooruk, kes on tugevasti seotud perekonnatraditsioonidega. Ta unistab rahulikust elust ja vaiksest õnnest kuid armumine Carmenisse ja vastuarmastuse mitteleidmine purustab kõik tema maailma alused. Carmenite kiiresti muutuvad tunded ja Joséde tunnetepüsivus saavad tragöödiate põhjuseks muidugi ka tulevikus, kuid antud karakterite puhul oli katastroof lausa vältimatu. Ometi on „Carmen“ oma süngusest hoolimata elujaatav ja -imetlev teos.

Ooperit iseloomustab eluline sügavus, draamatiline väljendusjõud, muusikaline eredus. Meloodiad on reljeefsed, harmoonia mahlakas, rütm elav, orkestratsioon koloriitne ja läbipaistev.

Bizet kirjutas teose, mis asetas ta mitte ainult Prantsusmaa, vaid kogu maailma ooperikomponistide etteotsa.

Inspiratsioon – Petra amfiteater Jordaania. Foto Giorgio Madia arhiivist

Adolphe Rouargue, Emile Rouargue. Härjavõitlus Se villas, Hispaanias (1850)

Carmen – Vivian Kallaste, don José – Rostislav Gurjev

G. BIZET’ „CARMEN” VANEMUISES

Esietendus 23. septembril 1930

Lavastaja Elvi Nander, dirigent Juhan Simm
Carmen – Elvi Nander; don José – Osvald Lipp;
Escamillo – Karl Põlde

Esietendus 7. detsembril 1939

Lavastaja Alfred Mering, dirigent Juhan Simm
Carmen – Enna Maripuu; don José – Harri
Kaasik; Escamillo – Arno Niitof

Esietendus 18. jaanuaril 1945

Lavastaja Eino Uuli, dirigent Raivo Kursk
Carmen – Elo Tamul; don José – Johannes Lük-
ki, Heino Otto; Escamillo – Ernst Kruuda,
Sergei Podekrat

Esietendus 20. septembril 1969

Lavastaja Ida Urbel, dirigent Erich Kõlar
Carmen – Lehte Mark; don José – Ivo Kuusk,
Endel Ani; Escamillo – Henn Pai

Esietendus 21. detsembril 1991

Lavastaja Ülo Vilimaa, dirigent Endel Nõgene
Carmen – Vivian Kallaste; don José – Rostislav
Gurjev, Ivo Kuusk; Escamillo – Jassi Zahharov,
Aare Saal

GEORGES BIZET

Carmen

LIBRETTO BY LUDOVIC HALÉVY AND HENRI MEILHAC AFTER PROSPER MERIMÉE'S NOVEL

WORLD PREMIERE IN PARIS *OPÉRA COMIQUE* ON MARCH 3, 1875
PREMIERE AT THE VANEMUINE GRAND BUILDING ON APRIL 22, 2015

MUSIC DIRECTOR AND CONDUCTOR PAUL MÄGI

DIRECTOR – CHOREOGRAPHER, LIGHTING DESIGNER GIORGIO MADIA (ITALY)

SCENOGRAPHER, COSTUME DESIGNER MAARJA MEERU

VIDEO DESIGNER MIKK-MAIT KIVI

REPETITOR FABRICE GIBERT

DIRECTOR OF THE VANEMUINE DANCE AND BALLET SCHOOL ELENA POZNJAK – KÕLAR

REHEARSAL PIANISTS MARGUS RIIMAA, ANDRE HINN, MAARJA PLINK

CHORUS MASTER PIRET TALTS

CHORUS MASTER OF THE TARTU BOYS CHOIR ANNELII TRAKS

REHEARSAL PIANIST OF THE CHOIR KATRIN NUUME

STAGE MANAGERS ÜLLE TINN, KAISA RIIVALD

SURTITLES RAGNE SAUL

DIRECTOR'S ASSISTANTS MERLE JALAKAS, JANIKA SUURMETS,
MARIKA GOLDMAN, ANNA-LIISA ZIRKEL

VANEMUINE OPERA CHORUS

VANEMUINE SYMPHONY ORCHESTRA

VANEMUINE BALLET

STUDENTS OF THE VANEMUINE DANCE AND BALLET SCHOOL

TARTU BOYS CHOIR

Sensuality, passion, faith and death; the artistry of Georges Bizet's opera "Carmen" lies in the combination of most dramatic elements with breathtakingly beautiful music, full of magical moments. The archaic roots of the storyline, which anybody knows, are expressed in a very direct way, easy to understand. The spectator is invited to witness great passions of love, always carrying fearful treats of death inside, which are revealed in the most charming moments.

Whenever I'm conceiving a work for the stage, I am aiming for the dynamic fusion of music, the physical expression of the performers and the movement qualities of sets, lights and costumes to create something extraordinary, to evoke a real, poetical and sensual experience within the spectators. This Opera gives me the best opportunity to express all that!

The moods of the characters, their attitude, their joy or conflicts, also their growing or destruction, are expressed by the music. From there I take the inspiration to create a vivid sequence of images. It's first and foremost important for me, to evoke a feeling for the spirit of an era, to unfold its unique "perfume". But only without pointing on them, the great moments of a masterpiece will reveal their secret. Therefore dynamic is a vital part of my idea to create excitement. That is what "theatre" is all about: the magic of the moment. In the next second it is already gone, but something stays, something which will be very personal, which one will not forget again.

GIORGIO MADIA

SYNOPSIS

ACT I

Spain. In Seville by a cigarette factory, soldiers comment on the townspeople. Among them is Micaëla, a peasant girl, who asks for a corporal named Don José. Moralès, another corporal, tells her he will return with the changing of the guard. When the factory bell rings, the men of Seville gather to watch the female workers—especially their favorite, the gypsy Carmen. She tells her admirers that love is free and obeys no rules. Only one man pays no attention to her: Don José. Carmen throws a flower at him, and the girls go back to work. José picks up the flower and hides it when Micaëla returns. She brings a letter from José’s mother, who lives in a village in the countryside. As he begins to read the letter, Micaëla leaves. José is about to throw away the flower when a fight erupts inside the factory between Carmen and another girl. Lieutenant of Dragoons, Zuniga, sends José to retrieve the gypsy. Carmen refuses to answer Zuniga’s questions, and José is ordered to take her to prison. Left alone with him, she entices José with suggestions of a rendezvous at Lillas Pastia’s tavern. Mesmerized, he agrees to let her get away. As they leave for prison, Carmen escapes. Don José is arrested.

ACT II

Carmen and her friends Frasquita and Mercédès entertain the guests at the tavern. The bullfighter Escamillo enters the arena in front of the tavern and catches Carmen’s full attention. After the tavern guests have left with Escamillo, the smugglers Dancaïre and Remendado explain their latest scheme to the women. Frasquita and Mercédès are willing to help, but Carmen refuses because she is in love. The smugglers withdraw as José approaches. Carmen arouses his jealousy by telling him how she danced for Zuniga. She dances for him now, but when a bugle call is heard he says he must return to the barracks. Carmen mocks him. To prove his love, José shows her the flower she threw at him and confesses how its scent made him not lose hope during the weeks in prison. She is unimpressed: if he really loved her, he would desert the army and join her in a life of freedom in the mountains. José refuses, and Carmen tells him to leave. Zuniga bursts in, and in a jealous rage José fights him. The smugglers return and disarm Zuniga. José now has no choice but to join them.

ACT III

In the smugglers’ mountain hideaway. Frasquita and Mercédès turn the cards to tell their fortunes, they foresee love and riches for themselves, but Carmen’s cards spell death—for her and for José. Micaëla appears, frightened by the mountains and afraid to meet the woman who has turned José into a criminal. José who is supposed to survey the hideway of the smugglers, confronts an intruder who turns out to be Escamillo. He tells José that he has come to find Carmen, and the two men fight. The smugglers separate them, and Escamillo invites everyone, Carmen in particular, to his next bullfight. When he has left, Micaëla emerges and begs José to return home. He agrees when he learns that his mother is dying, but before he leaves he warns Carmen that they will meet again.

ACT IV

Back in Seville, the crowd cheers the bullfighters on their way to the arena. Carmen arrives on Escamillo’s arm, and Frasquita and Mercédès warn her that José is nearby. Unafraid, she waits outside the entrance as the crowds enter the arena. José appears and begs Carmen to forget the past and start a new life with him. She calmly tells him that their affair is over: she was born free and free she will die. José keeps trying to win Carmen back. She takes off his ring and throws it at his feet before heading for the arena. José stabs her to death as the crowd is heard cheering Escamillo winning bullfight.

PAUL MÄGI founded the Estonian Radio Chamber Orchestra in 1978 and was also the orchestra’s artistic director and chief conductor. In 1984-1991, he worked in the Estonian National Opera as conductor. He has worked as guest conductor in the Bolshoi Theatre in Moscow. During the years 1990-1994, he was the chief conductor and artistic director of the Latvian National Symphony Orchestra. He has given concerts with the Latvian Symphony Orchestra in famous concert halls around Europe and participated many international festivals - *Concertgebow, Fetes Musicales en Touraine, Chichester Festivities, Festival Costa do Estoril* etc. In 1995-2002, he was the musical director and chief conductor of the Estonian National Opera.

Since 2004 he works with the Uppsala Chamber Orchestra as artistic director and chief conductor and since September 2011 he is the Vanemuine Theatre musical director and chief conductor. He has conducted concerts all over Europe and the US (with the Detroit Symphony Orchestra, the Moscow Philharmonic Orchestra, the Equador National Symphony Orchestra, the Swedish Radio Symphony Orchestra, the Stockholm Royal Philharmonic, the Göteborg Symphony Orchestra, the Malmö Symphony Orchestra etc).

International opera productions: Rossini’s „The Italian Girl in Algiers“, Verdi’s „The Troubadour“, Strauss’ „The Bat in Finland“, Puccini’s „Suor Angelica“ and „Gianni Schicchi“ in Sweden, Dargomyshki’s „Mermaid“ in the Wexford festival in Ireland, Bizet’s „Carmen“ in Belgium and Cyprus, Puccini’s „La Bohème“ in the Swedish Royal Opera, Verdi’s „Rigoletto“ in the Malmö Opera and Finnish National Opera, Reinvere’s „Purge“ and Massenet’s „Thaïs“ in Finnish National Opera, Mussorgsky’s „Boris Godunov“ in the Nantes Opera, with the Moscow „Helikon“ opera in the Salzburg Festspielhaus and Champs-Élyseés Theatre in Paris.

In the Estonian National Opera: Puccini’s „La Bohème“, „Suor Angelica“, Mozart’s „The Marriage of Figaro“, Verdi’s „Nabucco“, „La Traviata“, „Don Carlo“ and „Ernani“, Bizet’ „Carmen“, Dargomyshki’s „Mermaid“, Nicolai’s „The Merry Wives of Windsor“, Strauss’ „Viennese Blood“, „The Bat“, „A Night in Venice“, Lehar’s „Merry Widow“, Tamberg’s „Cyrano de Bergerac“, Tubin’s „Womble“ Kangro’s „Heart“, R. Strauss’ „Salomé“, Mussorgsky’s „Boris Godunov“, Eespere’s „Gourmand“ etc.

Has staged at Vanemuine: Verdi’s “Troubadour”, Massenet’s „Werther“, Lehár’s “Merry Widow” and Tchaikovsky’s „Onegin“, Tauno Aints’s “Rehepapp”, Eduard Tubin’s “The Parson of Reigi”, Bizet’s “Carmen”.

Paul Mägi is a renowned jazz violinist who has performed in festivals in Hungary, Bulgaria, Cuba, Finland, Germany, Ireland, England, the USA etc. He has performed together with the BBC and the Boston Symphony Orchestra.

Paul Mägi is professor of orchestra conducting in the Estonian Academy of Music and Theatre and guest professor in the Stockholm Royal Music Academy. In 2013 he was elected to the Swedish Royal Music Academy.

GIORGIO MADIA, stage director and choreographer graduated from the ballet school of the Teatro alla Scala in Milan and started his dancing career in the La Scala ballet company. He joined Maurice Béjart’s company as Soloist Dancer, as Principal Dancer he performed with Pennsylvania Ballet, Milwaukee Ballet, San Francisco Ballet, *Aterballetto* and Zurich Ballet. Rudolf Nureyev invited him to participate in his world farewell tour for several years to dance in two duets with him. In 1997 he concluded his dancing career, worked as a ballet teacher and was engaged as First Balletmaster at Balletto di Toscana or at *Komische Oper Berlin*. As Artistic Director he took responsibility for the Ballet of Teatr Wielki in Łódź. He was appointed Ballet Director and Chief Choreographer at the *Wiener Volksoper*.

Since 1995 he’s creating his own ballets and choreographies. Among his wide repertoire are the grand classics – such as “Swan Lake” or “The Nutcracker” – alongside with many full-evening productions based on individual concepts, such as “OZ – The Wonderful Wizard” or Gluck’s “Don Juan”.

The essential features of his artistic style – musicality, sophistication, humour, an intuitive sense for the moment and a strong dancing element – find their distinctive expression also in his work as stage director. Among others he directed Offenbach’s “Tales of Hoffmann”, a double bill of two baroque operas “La Guirlande / Zéphyre” by Rameau, Milhaud’s “Le Pauvre Matelot”, or Antheil’s “Venus in Africa”. Gluck’s “Orpheus and Eurydice” he conceived as a ballet-opera, and he directed operettas and musicals such as “Giuditta”, “Ain’t Misbehavin’”, “Fiddler on the Roof”, “The Little Shop of Horrors”, and most recently “La Cage aux Folles”.

He was invited to work with *Staatsballett Berlin, Kammeroper Wien, Oper Leipzig, Staatsoperette Dresden, Balletto di Milano, Balletto di Roma*, or with the ballet companies of Wrocław and Krakow, to mention only a few. Several times he choreographed the opening of the *Vienna Opera Ball*. For ten years he has been Chief Choreographer with the *Austrian Operetta Festival of Mörbisch*.

Many of his creations were premiered in Berlin and in Vienna, or in Poland, highly appreciated and even awarded with a “Golden Mask” such as “Cinderella” and the opera “The Tales of Hoffmann”. For several years he has choreographed and directed the opening ceremony of the world famous “Life Ball” in Vienna, dedicating this work to charity. In the Vanemuine Theatre he has staged the short-form ballet “La Dolce Vita” (2014).

MAARJA MEERU graduated from Tartu Art School in 1994 in the field of decoration. She has also studied at Olavskolen Folkehøyskole in Norway in the field of theatre, and from 1998-2004 at the Accademia di Belle Arti di Venezia in Italy in the field of scenography.

Until 2008 Maarja was a freelance theatre artist. Since 2011 she has been the artistic director of Vanemuine Theatre. Key works at the Vanemuine: M. Kasterpalu’s “To William” (dir. Andres Lepik, 1994), R. Hawdon’s “Birthday Suite” (dir. Andres Dvinjaninov, 2008), J. Massenet’s “Manon” (dir. Marko Matvere, 2009), M. Kivastik’s “Most Beautiful Moments of Your Life” (dir. Andres Dvinjaninov, 2009), Tarmo Leinatamm’s and Hannes Võrno’s “History in Music. Classicism” (2011), Y. Jamiaque’s “Monsieur Amilcar” (dir. Heiti Pakk, 2011), J. Ulst’s “Kreutzwald Meets Dance” (2012), M. Raud’s / A. Noormets’s “Black Mud In Your Face” (dir. Andres Noormets, 2012), “La Dolce Vita” (dir. Giorgio Madia, 2014), A. Chekhov’s “The Seagull” (dir. Tiit Palu, 2014), L. Norén’s “Demons” (dir. Andres Noormets, 2014), “My Fair Tartu” (dir. Tiit Palu, 2014), T. Egner’s “Karius and Bactus” (dir. Jaan Willem Sibul, 2015).

She has provided scenic design at Ugala Theatre and Tartu Children’s Theatre, as well as project-based works: Estonian Theatre Festival ‘Draama’ with Kristiina Põllu (2007, 2010) and Kristel Leesmend (2009), design for the Võro-language song festival ‘Uma Pido’ (2008), J. Rahman’s “Sauna” (dir. Ain Mäeots, Hansa Hoov Theatre, 2008), design for the 92nd Estonian Independence Day formal reception at the Vanemuine Theatre with stage designer Iir Hermeliin (2010), Estonian Evangelical Lutheran Church Song Festival design in Tartu, 2010 (stage design) etc. She has designed several exhibitions for the Estonian National Museum.

Maarja Meeru has held solo exhibitions (of oil paintings) in galleries and theatres in Germany, Norway, Italy and Estonia.

THE MOST POPULAR OPERA IN THE WORLD

Bizet (1838–1875) was born of musical parents, and lived his entire life in the legendary artistic area of Montmartre, in Paris. He attended the Paris Conservatoire (the principal training ground for gifted French performers and composers then, as now) 1848-56, to study piano and composition.

In 1872, *The Opéra Comique* in Paris commissioned Georges Bizet to write a new opera to a libretto to be written by Meilhac and Halévy, who had a number of popular operettas written before. Bizet had already written five operas, but only “Les pêcheurs de perles” (1836) had attained any success.

The subject they chose for the new opera was the popular novella “Carmen” by Prosper Mérimée (1803–1870), first published in a geographical journal in 1845. At the hands of Halévy and Meilhac, the story was transformed into one of the most powerful opera libretti ever written.

Rehearsal began in October 1874. “Carmen” contained many new and unusual features which met opposition. The choir complained about having to act and sing at the same time, the orchestra complained that certain passages were impossible to play. The management of the *Opéra Comique* wanted to change the action of the opera, fearing that such a narrative would alienate audience. The soloists were firmly on Bizet’s side, and the libretto remained unchanged.

The world premiere on March 3, 1875 went reasonably well. The reception was cool, however, and Bizet considered the performance failure. The reviews panned the characters of the opera as „improper“; evidently a free woman in command of her own soul and body was too much for the conventional morality of the day.

Bizet himself did not live to see its huge success. His health began to deteriorate after the first performance. Bizet, beset by depression, fell ill, and died three months after the première (June 3).

“Carmen” was staged in Vienna shortly after his death, in the Summer of 1875, with the spoken dialogue set to recitative by Ernest Guiraud. This production was a triumph, leading the way to performances in London, New York, and other cities, and to “Carmen’s” establishment in the permanent repertory of every major opera house.

At the level of a composer such as Mozart, Beethoven, or Verdi, Georges Bizet is a somewhat minor figure. However, from his days in Italy (1857-60) onwards, he showed the ability to write supple, lyrical melodies, and warm, colorful harmonies that were eventually to make his name in two brilliant masterpieces that are as popular as ever today: the opera “Carmen” (1875), and the orchestral suite from “L’Arlésienne” (1872).

CARMEN — ALEKSANDRA KOVALEVITŠ

TEATRIJUHT TOOMAS PETERSON

MUUSIKAJUHT PAUL MÄGI

BALLETIJUHT MARE TOMMINGAS

DRAAMAJUHT TIIT PALU

LAVASTUSALA JUHT RAIT RANDOJA

LAVAMEISTRID RELLO LÄÄTS, OLIVER PÄRNA, MART VISNAPUU, JURI GUDKOV, SERGEI IVANOV,
KOIT VISNAPUU, PAAP NÖMM, REMO PAATSI, SERGEI KORNEV, KARL KÜNNAPUU

DEKORATSIOONIALA AARNE HANSALU, MARIKA RAUDAM, AIN AUSTA, INNARI TOOME, ANDRES LINDOK,
TERJE KIHU, LEENAMARI PIRN, SIRJE KOLPAKOVA, ALEKSANDR KARZUBOV, INDREK OTS, EINO REINAPU,
MART RAJA, ARVO LIPPING, KATRIN NIGUMANN, TARVO VASSIL

KOSTÜÜMIALA IVIKA JÕESAAR, LIISI ESS, RUTH REHME-RÄHNI, KÜLLI KUKK, EDITH ÜTT, IVI VELS,
HELI KRUUSE, LUULE LUHT, TIA NUKA, KAIRE ARUJÕE, RIIN PALUMETS, IRINA MEDVEDEVA,
VALENTINA KALVIK, INKERI ORASMAA, DAISY TIIKOJA, ELLI NÖPS, ANNELI VASSAR, MARIT REINMETS,
NATALJA MALINEN, JUTA REBEN, MATI LAAS, MALLE VÄRNO, HENN LAIDVEE

RIIETUSALA PIRET UNIVER, ANU KÕIV, EVA KÕIV, KADRI KANGUR

GRIMM JA SOENGUD OLGA BELOKON, MAARJA LÕBU, MAARJA LINSI, RAILI LASS, ERLE VANNUS,
MARE KUUL, ANNE-LY SOO, RUTT LAIKASK, KAIRI LAUR, JANIKA KOLJU

REKVISIIDIALA ANGELIKA AUN, KAIE UUSTAL, AVE SIIGUS

VALGUSALA TÕNU EIMRA, KASPAR AUS, MADIS FUCHS,
VILLU ADAMSON, ANDRUS TREIER, TÕNIS JÄRS

HELIALA VAIKO VREIMANN, ANDRES TIRMASTE

VIDEO ANDREAS KANGUR

LAVAKUJUNDUSE TEHNILISED JOONISED SILVER SIMMER

PRANTSUSE KEELE KONSULTANDID MAARJA ORA, TRIIN ARJUS

KAVA KUJUNDANUD AIDE EENDRA

KAVA KOOSTANUD KAI ROHEJÄRV

FOTOD ARE TRALLA (fotod proovist), TÕNIS JÄRS (detailid rekvisiidist ja kostüümidest)

TÄNAME STUUDIO DUENDET

Emakeelne kultuur on hindamatu väärtus.

30. detsembril 2006 asutasime Vanemuise Fondi, et hoida ja toetada Eesti teatrikunsti.
Lubame hea seista fondi käekäigu eest

Olga Aasav, Kalev Kase, Mart Avarmaa, Tartu linn

Vanemuise Fond on loodud teatri töötajate erialase arengu ja koolituse toetuseks.
Fondi on võimalik teha annetusi:

SA Tartu Kultuurkapital / SEB pank 10102052050006 / Sampo Pank 334408570002
Märksõna: VANEMUISE FOND

Vanemuise fond tänab:

Olga Aasavit, Mart Avarmaad, Alar Kroodot, Kalev Kaset, Mati Kermast, Eero Timmermanni,
Tartu linna, Vanemuise advendikontserdil annetajaid.

AS GIGA on Vanemuise Sümfooniaorkestri Kassitoome tasuta suvekontserdi peasponsor.

AASTA TOETAJA

AASTA TOETAJA

AASTA TOETAJA

AMETLIK AUTOPARTNER

AMETLIK HOTELLIPARTNER TARTUS

AMETLIK HOTELLIPARTNER TARTUS

AMETLIK HOTELLIPARTNER TALLINNAS

Postimees

KULTUURIMINISTEERIUM

OMADE JA UÕRASTE VAHEL

DESDE 1551

CODORNÍU

Jaume Codorniu J. Navarroi

FIRST CAVA IN
THE WORLD

ESIMENE CAVA
MAAILMAS

Tähelepanu! Tegemist on alkoholiga. Alkohol võib kahjustada teie tervist.

Vanemuise aasta toetaja

Kultuur ühendab

